

Η απουσία του δεν μπορεί να κάτσει στο δικό μου το μυαλό

ΓΡΑΦΕΙ: Η ΜΥΡΤΩ ΧΑΡΒΑΛΙΑ.

Μου είναι πολύ δύσκολο να πηγαίνω σε κηδείες. Τα μάτια μου γίνονται ασυγκράτητα ποτάμια? δεν είναι το ποιος πέθανε. Είναι ότι πέθανε? είναι ο θάνατος που με ρίχνει στα πατώματα. Και όταν σκέφτομαι κηδεία, θυμάμαι αυτήν του Παπαγιώργη. Την Ζυράννα να κάθεσαι και να κοιτά ένα τόσο δα φυλλαράκι-μπουκέτο. Ξέρω πως κοιτάζοντάς το της ρουφά κάθε υγρότητα στα μάτια. Θυμάμαι τον Αρμάο με κενό ή ίσως βαρύ-κενό βλέμμα να κοιτάει στα αριστερά του ? χωρίς να βλέπει. Αυτό το αίσθημα της μη-σύλληψης, του αδύνατου. Δεν-μπορούσε-να-εγκατασταθεί-στο-μυαλό-του-η-απουσία-του-Κωστή. (Και τώρα η δικιά του δεν μπορεί να κάτσει στο δικό μου το μυαλό). Μιλώ για τον Κωστή λες και τον ήξερα. Δεν τον ήξερα. Ούτε βιβλίο του δεν έχω διαβάσει (έκανα μια απόπειρα με το Περί Μέθης). Μονάχα θυμάμαι αυτό το ωραίο τραπέζι στου Οικονόμου στα Πετράλωνα όπου είχαμε πάει, κι εκείνος μιλούσε για καρπούζια σε μασχάλες και απέφευγε να μιλήσει για τον Βακαλόπουλο. Τώρα η Ζυράννα με ποιον θα κουτσομπολεύει; Με ποιον θα μιλά καπνίζοντας και με ποιον θα γελά;

Ο κύριος Αρμάος ήταν κλειδαράς. Κατάφερε να ξεκλειδώσει πολλά κεφάλια.

Ο κύριος κλειδαράς μπήκε μια μέρα στην τάξη μεταμφιεσμένος σε δάσκαλο και αποφάσισε να ξεκλειδώσει τις ψυχές μας. Τα κατάφερε με διάφορα εργαλεία. Ο κύριος κλειδαράς κάθισε καιρό στο σχολείο? κάποια στιγμή έφυγε από εκεί? κάποια στιγμή έφυγε και από εδώ. Αλλά τον βλέπουμε τον κύριο κλειδαρά, τον ακούμε να μας απαγγέλλει τον Κρητικό όπως κανένας φιλόλογος ποτέ δεν μπόρεσε.

Μαζί του βιώσαμε πέντε συναπτές ενηλικιώσεις. Τις Τετάρτες δεν προετοιμαζόμουν για τις Πανελλαδικές. Εξερευνούσαμε αμίλητοι (όπως έλεγε και η Μήτσορα) τόπους που δεν θα τους έπαιρνε χαμπάρι το μάτι μας. Γνωρίσαμε την κυρία Χαμομήλι (Αλεξάνδρα Πλαστήρα), τον κύριο που για να πει ναι στο τσίπουρο κάνει αναφορές στη γερμανική φιλοσοφία (Δημητρίου), τον κύριο που θέτει ταιριαστά λέξεις των ομηρικών επών με τα λόγια της εργατιάς (Ηρακλής Λογοθέτης). Γνωρίσαμε και γνωρίσαμε. Πήγαμε στο κρησφύγετο του Παπαγιώργη. Μια βροχερή μέρα ήρθε ο κύριος που μύριζε ρόδι και μπαχάρι, μας φίλησε όλους στο κεφάλι και μας διάβασε (Γιώργος Μαρκόπουλος). Μιαν άλλη φορά κάναμε Κατάδυση με το χταπόδι της Σακελλίου, μιαν άλλη τρέξαμε στην πόλη που βασιλεύει η Ρέγκα του Κοζιά. Κάποτε άκουσα στην Κελαινώ να μου ψιθυρίζει στο αυτί για εκείνο το εκστατικό φως? (Νατάσα Κεσμέτη).

Θυμάμαι όταν τον είχα στην πρώτη λυκείου που ερχόταν στο σχολείο με ένα δερμάτινο μπουφάν. Κάποια στιγμή ο Γ. Σ. το άρπαξε χωρίς να τον πάρει χαμπάρι ο Αρμάος, και κυκλοφορούσε δεξιά και αριστερά με ψευτομάγκικο βλέμμα (η εικόνα που έχω εγώ στο μυαλό μου είναι πολύ αστεία, φορούσε και γυαλιά αρνέτες). Όταν στο διάλειμμα ο Αρμάος συνειδητοποίησε την απουσία του παλτού του, καθόταν και σκεφτόταν με το γεμάτο σκέψεις, σχεδόν ταξιδιάρικο, βλέμμα του που μπορεί να το άφησε. Ύστερα βλέποντας τον Γ. γελοούσε: «Ωρέ Γιώργο! Δώσε μου το παλτό μου!» Η (σχεδόν γάργαρα) φωνή του Αρμάου ακούγεται ακόμη και θα ακούγεται. Το γέλιο του προπιάτων.

Μια άλλη φορά στο μάθημα (Αρχαία 1ης Λυκείου) ο Γ. Σ. είχε πάρει την ταινία του μπλάνκο, την είχε κάνει λάσο και την είχε πετάξει έξω από το παράθυρο. Μη με ρωτήσετε γιατί, πάντως είχε πολλή πλάκα! Ο Αρμάος μίλαγε για το ξι και το σίγμα του Θουκυδίδη γυρισμένος προς τον πίνακα. Όταν γύρισε, σήκωσε τα φρύδια του με απορία για το πετυχημένο εγχείρημα-λάσο του Γιώργου «Γιώργο, κατεργάρη! Πώς το κατάφερες αυτό;» Σχεδόν γέλασε! Η φωνή του ήταν γεμάτη ενθουσιασμένη απορία, αν μπορώ να το πω αυτό. Κάθε άλλος μπορεί να νευρίαζε.

Στην εκδρομή της 1ης Λυκείου, με κόκκινα μάγουλα και εύθυμη διάθεση ο Γ. Σ. έδωσε στον Αρμαούλη το κινητό του. Του έβαλε να δει ένα βίντεο, τον Spoon Killer, το δολοφόνο με το κουτάλι (τα παιδιά θα το ξέρουν). Και γέλαγε ο Αρμάος, γέλαγαν και τα μάτια του!

Πού είσατε κύριε Αρμάο; Η Σ. ομορφαίνει παρόλο που οι μαύροι κύκλοι μεγαλώνουν κάτω από τα μάτια της. Η αδερφή μου έβλεπε μελαγχολική την Α. στο σχολείο, τώρα που την είδα εγώ μου φάνηκε μια οπτασία. Η Ν. έτρωγε κοτομπουκιές στην εστία της Φιλοσοφικής σήμερα. Εγώ έφυγα βιαστικά για το μάθημα, όπως βιαστικά έρχομαι και φεύγω. Το Κ. είναι στη Λήμνο και μυρίζει χόρτα με το νέο της Φίλο. Νιώθω ότι αφηνόμαστε. Όχι, δεν είμαι μόνη, όπως και κανένας κι όλοι μας.

Άτομα γύρω μου διαβάζουν μανιωδώς. Εγώ δεν διαβάζω. Μόνο πού και πού ανοίγω βιβλία και διαβάζω Πατίλη και Τσαλαπάτη στην αδερφή μου για να κοιμηθεί.

Προχθές είδα ένα όνειρο με εσάς. Είδα ότι ήρθα στο γραφείο σας και μου άνοιξε μια υπηρέτρια. Φαινόσασταν μια χαρά. Μόνο που κάθε φορά που ρωτούσα κάτι, εσείς ξεκινούσατε να απαντήσετε ψελλίζοντας και η υπηρέτρια σας διέκοπτε. Συνεχώς άκουγα εκείνη να απαντά αντί για εσάς.

Κύριε Αρμαούλη, όμορφος δεν είναι αυτός ο καιρός; Σχεδόν ερωτικός μου φαίνεται!

Ναί, Ωραίος είναι ο καιρός ιδίως όταν υπακούει στα αισθήματα και δεν τα υπαγορεύει.

Κύριε Αρμάο, ήσασαν κι εσείς παιδί κάποτε. Κι όλοι κάνουμε τον κύκλο. Τον κύκλο τον κάνουμε όλοι και σίγουρα τα σωληνάκια δεν θα σας πήγαιναν. Αν υπάρχει θεός είναι σκατόπαιδο. Δεν μπορώ να το συνειδητοποιήσω. Αρνούμαι. Ποιος θα γελάει τώρα στην Καλλιδρομίου; Ποιος θα διαβάζει με πάθος; Ποιος θα μας μοιράζει ποιήματα-ραβασάκια σε χρωματιστά χαρτάκια; Ποιος θα μας δέχεται; Κύριε Αρμάο, ήσασαν κι εσείς παιδί και τώρα πάτε για ύπνο.

Πρέπει να μαζέψουμε τη σκόρπια μας δύναμη κύριε Αρμάο. Ξέρω ότι δεν γίνεται τώρα αλλά πρέπει.

Έφυγε γρήγορα από κοντά μας

ΓΡΑΦΕΙ: Η ΕΛΕΝΗ ΙΣΑΡΗ.

Μερικά γεγονότα είναι τραγικά. Και γίνονται ακόμη πιο τραγικά όταν είναι ξαφνικά. Για εμάς τους μαθητές του 2ου Πειραματικού Λυκείου, απόφοιτους ως επί το πλείστον, ένα τέτοιο γεγονός ήταν να γίνει στο σχολείο μας. Που για όσο καιρό ήμασταν εκεί και για όσες στιγμές περάσαμε μόνον νοσταλγία μπορούσαμε να έχουμε. Είχαμε καθηγητές που μεταξύ τους αλλά και μαζί μας είχαν δέσιμο και υποστήριξη. Και ανάμεσά τους ο κύριος Δημήτρης Αρμάος. Ήρεμη δύναμη και πηγή συνεχούς έμπνευσης. Η γνώση του ήταν βαθιά και αυτό το καταλάβαινες πολύ γρήγορα. Πιο γρήγορα όμως καταλάβαινες το συναίσθημα. Θετικό και καθαρό, το περνούσε αβίαστα όχι μόνο στους μαθητές του αλλά και στους συναδέλφους του. Ο σεβασμός ήταν αυτονόητος και τον κέρδιζε κάθε μέρα, κάθε στιγμή. Μόνον με την ηρεμία του. Την ευγένεια. Την γενναιοδωρία του. Και το γέλιο του. Τράνταζε την αίθουσα κάθε φορά καθώς το χιούμορ ήταν απαραίτητο συστατικό στην διδασκαλία. Και γελούσε αληθινά, μέσα από την καρδιά του. "Άγιο Βασίλη". τον λέγαμε και τα δώρα του τώρα τα καταλαβαίνουμε. Γνώσεις και εμπειρίες που θα μας κάνουν καλύτερους ανθρώπους. Έφυγε γρήγορα από κοντά μας. Ένας εξαιρετικός εκπαιδευτικός που γέμισε την καρδιά μας, το μυαλό μας, την ψυχή μας και θα μείνει για πάντα εκεί. Σε όλους μας που μας έβλεπε σαν παιδιά του και μαζί μας γινόταν κι εκείνος ξανά παιδί. Για μας, για τους φίλους του, για τους συναδέλφους και πάνω απ' όλα για την οικογένεια του θα είναι πάντα ζωντανός.

Ενάμισης χρόνος γνωριμίας

ΓΡΑΦΕΙ: Η ΑΘΗΝΑ-ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΜΕΛΑ.

Ο ενάμισης χρόνος που έζησα στο σχολείο με τον καθηγητή Δ. Αρμάο, ήταν απίστευτα δημιουργικός, απρόσμενα υπέροχος, μαγικά πρωτόγνωρος αλλά και τρομερά λίγος. Και ποιος τον χόρτασε άλλωστε;

Εμφύσησε σε εμάς τη βαθειά του αγάπη για τη λογοτεχνία, την οποία δεν τη μαρτυρούσε μόνο ο τρόπος που μας τη δίδασκε και ο τρόπος που συζητούσε γι' αυτή, αλλά ξεχείλιζε από μέσα του στο κάθε τι που έκανε. Κάθε κουβέντα του ήταν σαν πλασμένη τέλεια για τη στιγμή, σαν να κούμπωνε μοναδικά πάνω σε ό,τι είχε ειπωθεί και να έδινε το νόημα πυκνό και ξεκάθαρο. Ο γλωσσικός πλούτος που συναντάμε στα ποιήματά του υπήρχε στην καθημερινή του επικοινωνία, κάτι που έκανε τα λόγια του μαγικά, και το να τον ακούμε ήταν μεγάλη χαρά. Φυσικά, πέρα από όμορφο ήχο, τα λόγια του αντηχούσαν και όμορφες, βαθιές σκέψεις. Σε αυτό συντελούσε η βαθειά γνώση του για το αντικείμενο, το πάθος του γι' αυτό και η αγάπη για τους μαθητές του. Άλλωστε, αυτό μπορεί κανείς εύκολα να το καταλάβει διαβάζοντας τα ποιήματά του. Το κάθε μάθημα και η κάθε σχετική με τη λογοτεχνία συζήτηση, μαζί του ήταν μια αποκάλυψη που περιμέναμε με ανυπομονησία.

Η λογοτεχνική συντροφιά, ο όμιλος του οποίου ήταν υπεύθυνος με την κυρία Αλεξανδράκη, ήταν ώρες μαγευτικές. Γι' αυτόν τον όμιλο έδειξε μεγάλη φροντίδα. Πέρα από τις ευκαιρίες που μας έδωσε να γνωρίσουμε εξαιρετικούς σύγχρονους συγγραφείς, δε θα ξεχάσω τα πολύχρωμα καρτελάκια με αποσπάσματα των έργων των συγγραφέων, με τα οποία μας εφοδίαζε πριν τη συνάντηση, τα οποία έχω κρατήσει και τα διαβάζω συχνά. Ακόμη, μας έδινε την ευκαιρία να γνωρίσουμε τους συγγραφείς σε πιο φιλικό κλίμα, στην ταβέρνα κοντά στο σχολείο όπου μεταφερόμασταν συχνά μετά το τέλος της συζήτησης στο σχολείο. Μα πάνω από όλα, έδινε την ψυχή του, και το έκανε με χαρά.

Γνώρισα έτσι πολλούς συγγραφείς, ονόματα που διαφορετικά δε θα είχα ακούσει ποτέ, βιβλία που δε θα ήξερα γι' αυτά, αξίες σε έργα γνωστά και κλασσικά που δε θα μπορούσα από μόνη μου να ανακαλύψω. Οι συζητήσεις, που επεκτείνονταν και στους άλλους τομείς της τέχνης, ήταν κι αυτές εξίσου διαφωτιστικές. Οι γνώσεις που έλαβα στον όμιλο αυτό τον ένα χρόνο, έχουν χαραχθεί στη μνήμη μου πολύ πιο έντονα από όλα όσα έμαθα σε 12 χρόνια σχολείου. Όμως, πέρα από αυτό, ο όμιλος χαρακτηριζόταν από ένα πολύ όμορφο φιλικό κλίμα που τον έκανε πραγματικά συντροφιά.

Ο Δ. Αρμάος λοιπόν προκαλούσε και προκαλεί το μεγάλο θαυμασμό μου, είναι ένα πρότυπο, ένα ιδεώδες. Ήταν ο πιο ζωντανός άνθρωπος που ήξερα, με το πιο έντονο στίγμα, αξέχαστος, μοναδικός. Δεν το χωράει ο νους μου πως αυτός ο άνθρωπος είναι δυνατόν να μη ζει πια. Εκτός αν άφησε την επίγεια ζωή για να ζήσει πια για πάντα μέσα μας. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε λοιπόν είναι να προσπαθήσουμε να ανταποκριθούμε όσο το δυνατόν καλύτερα σε αυτά που μας δίδαξε: να κάνουμε την καλοσύνη του και την αγάπη του δική μας, να την εξωτερικεύουμε σε ό,τι κάνουμε, αυτό που κάνουμε να το αγαπάμε πολύ και να χαρίζουμε απλόχερα ό,τι μπορούμε να χαρίσουμε. Έτσι ο κόπος του δε θα πάει χαμένος.

Τίποτα δε θα είναι ίδιο χωρίς αυτόν. Θα φροντίσουμε όμως ώστε η μνήμη του να μείνει παραπάνω από αιώνια.

Για το θάνατο του καθηγητή μου λογοτεχνίας και φίλου Δημήτρη Αρμάου

05/06/2015 Δέσποινα Γρέκα ΑΡΜΑΟΣ 0

ΓΡΑΦΕΙ: Η ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΓΡΕΚΑ.

Ο θάνατος αλλάζει όψη όταν τον βλέπεις σε απόσταση αναπνοής.. μας αφήνει αλλοιωμένους και άναυδους, όταν τα πόδια του ακουμπούν στη γη που πατήσαμε μαζί και πλάι σ' αυτά τα πρόσωπα που φεύγουν. Τόσο επώδυνα, τόσο βιαστικά, τόσο βίαια, σαν να μας κόβει τη ζωή σε δύο κόσμους, έναν πριν κι έναν μετά. Αγγίζοντας τις λέξεις του βιβλίου του "Βίαιες Εντυπώσεις" συνειδητοποιώ πόσο διαφορετική υπόσταση έχουν όταν γνωρίζω πως δεν υπάρχει πια.

Ένας υπέροχος άνθρωπος με ακούραστη καρδιά, βροντερό γέλιο, απίστευτες και αστείρευτες γνώσεις γύρω από τη λογοτεχνία, τρομερό λόγο και ιδέες, ένας Αληθινός άνθρωπος. Ατελείωτες συζητήσεις στη βιβλιοθήκη οι δυο μας, στο μάθημα, στην ομάδα λογοτεχνίας, στην ταβέρνα κοντά στο σχολείο. Όταν γνώριζες πως όλα καταρρέουν εκεί μέσα, πως οι κάλπηδες φροντίζουν για τη συντέλεια της ανθρώπινης υπόστασης με τεχνοκρατικούς υπολογισμούς για την "διδακτέα ύλη", αυτός ο υπέροχος άνθρωπος και ελάχιστοι ακόμη με στήριξαν ψυχολογικά τις βίαιες εκείνες ώρες του σχολείου. Μας γιάτρευε με λογοτεχνία...

Είχε πει ο Αρμάος "η τέχνη είναι ένα λάθος, ένα λάθος!"? αγάπησα τις λέξεις σας κύριε Αρμάο, η τέχνη είναι το παραμελημένο παιδί του λάθους, πηγάζει απ' το λάθος και το καταπίνει, ένα λάθος που μέσα απ' αυτό ζεις και αναπνέεις, ένα αναπόφευκτο λάθος που δεν μπορείς να το παραμελήσεις, είναι εκείνη η μοναδική διαδρομή μες το χάος, η αόματη αλήθεια του σύμπαντος. Παιδιά του λάθους είμαστε όλοι άλλωστε. Η τέχνη είναι η αρρώστια και το αντίδοτό μας, το κατακάθι της ύπαρξης λίγο πριν τη σήψη κάθε στιγμής.

Σας ευχαριστώ που με την καλοσύνη, τις γνώσεις και τα λόγια σας με εμπνεύσατε και μου δώσατε κουράγιο. Ναι, είναι βίαιες οι εντυπώσεις όταν είσαι αληθινός και βαδίζεις χωρίς κατάρτι στον κόσμο της μαζικής παραφωνίας, των σάπιων κυμβάλων, στα όρια της παραφροσύνης, όταν είσαι όμηρος του λάθους σου, υπαίτιος της κόλασής σου και απαραίτητος από όλους τους πεθαμένους ποιητές. Η αγάπη και η σοφία σας, μαχαίρι και βάλαμο για την ύπαρξή σας. Όταν τραγελαφικά είπατε ότι κοιτάζατε βλοσυρά το μπρίκι της κουζίνας, και το μισούσατε, και το ζηλεύατε βαθιά που αυτό θα υπάρχει για πολλούς αιώνες μετά από σας..

Σας ευχαριστώ που περάσατε απ' τη ζωή μου, για όλα όσα με διδάξατε... Κι όταν οι μέρες με σπρώχνουν στο κενό και νιώθω αβάσταχτη την ύπαρξη, με εξουθενώνει το φορτίο που μου δόθηκε, πώς δεν επέλεξα εγώ αυτή τη φρίκη μα, είναι, είναι αλλιώς να βλέπεις το θάνατο να υφίσταται, να παίρνει μορφή δίπλα σου, μπροστά σου, μέσα σου κάτι αρχίζει να αλλάζει, να διαλύεται, και θέλω να πω... πως μέχρι και με τον θάνατό σας με διδάξατε πως θέλω, θέλω, θέλω να ζω...